VOLNÉ LISTY DOBRŠSKÉ

Ročník VIX. – Číslo 1 - Září 2005

Zelený muž v Čechách

Václav Cílek

Řadu lidí zaujal Zelený muž jako duch vegetace a strážce lesa. Jeden z nejkrásnějších českých zelených mužů je v záhadném kostele svatého Mikuláše (1396) v Čečovicích. Na střeše kostela je do kamenného sloupku vetknut prastarý, téměř nekorodovaný železný prstenec neznáme funkce. V lapidáriu pod kostelem ve Velehradě je schematický románský kamenný zelený muž z první poloviny 13. století. *V klenebním křížení kostela v Dobrši u Strakonic je zelený muž obklopený hnědými hvězdami. Druhý zelený muž byl později nalezen v témž kostele v dobré společnosti fantastických tvorů a zvířat na severní straně lodi pod konzolou.* V dominikánském klášteře v Českých Budějovicích je barevný, „naprosto ukázkový“, perfektně zachovalý zelený muž. Má divoký vyjevený výraz, listí mu vyrůstá z kníru, kolem sebe svatozář. Je na konzole severní lodi klášterního kostela Obětování Panny Marie přímo proti vchodu z křížové chodby kláštera. Další nejméně čtyři zelení muži oživují les katedrály svatého Víta. V koutové konzole kaple svatého Václava je vousatý zelený muž s širokým nosem, vrásky na čele, z úst mu vyrůstají silné větévky. Dívá se ven i dovnitř sebe. Na vedlejší konzole je hodně divný zamračený muž se špičatýma ušima, řekli bychom ďábel, ale spíš to je tvor hlubin, nějaký gnóm. Na třetí konzole je příjemná tvář muže světa s točeným knírem, nejspíš ze světa lidí a velmožů. Na východním i západním svorníku obkročné klenby předsíně jižní brány je vyobrazen rostlinný motiv s rotujícími listy a žaludy v podobě keltského triquetra. Další, hodně velký zelený muž hospodského typu je v pilíři opěrného systému, má velký bambulovitý nos, oči se dívají vzhůru, ústa se blíží úsměvu. Na jižním průčelí velké věže poblíž Rudolfova okna je zelený muž se zakrytou tváří a kudrnatými vlasy. Ze dvou dochovaných návrhů zeleného muže od Mockera byl pravděpodobně později realizován jen jeden u okna nad ochozem severní věže hlavního vstupu katedrály zhruba v rovině dolního okraje rosety. Další, již hodně stylizovaní zelení muži jsou na dveřích v Husově ulici a na kování nade dveřmi v Míšeňské ulici u Karlova mostu. Renesanční a navíc dřevěný, červeně podbarvený, ale jinak zelený muž se vyskytuje na obložení jedné z našich prvních (po roce 1540) renesančních budov – radnice v Litoměřicích (dnes v litoměřickém muzeu). Z úst mu vyrůstá trojlístek. Další tři zelení muži jsou v Plzni. Nad okny pozdně gotického arkýře lounského muzea upravovaného v roce 1890 Mockerem vystupují dva stylizovaní zelení muži. Opravdovou a poněkud hrozivou individualitou je poškozený strážce vstupní brány kláštera Zlaté koruny – nejspíš se rovněž jednalo o zeleného muže. Důkaz, že symbol se nikdy nevytratil z obecného povědomí, podává kašna pod litoměřickým pivovarem a klasicistní dům v Komenského ulici v Terezíně, na jehož štuku vystupují podle tovární formy zhotovení zelení muži. Kolem roku 1890 jsou zelení muži poměrně častí například na historizujícím nábytku…

Podle knihy Václava Cílka „Makom-kniha míst“ (nakladatelství Dokořán 2004)

K tématu také čtěte na str. 8

Green Man

. T E L E G R A F I C K Y .

Restaurování oltáře v kostele sv. Jana a Pavla

V rámci Grantového programu Jihočeského kraje pro rok 2005 v oblasti kultury, památkové péče a cestovního ruchu udělila Rada jihočeského kraje finanční příspěvek ve výši 70.000 Kč na restaurování oltáře v kostele sv. Jana a Pavla, při čemž celkové náklady jsou odhadovány na 205.000 Kč. Římsko katolická farnost v Dobrši se rozhodla zachránit tento značně poškozený oltář i svědomím toho, že bude muset sama vynaložit na jeho restaurování značné finanční prostředky. Součástí kulturní památky je jako hlavní prvek v interiéru apsidy v přízemí umístěn kulturně a historicky hodnotný vrcholně barokní oltář (z 1. třetiny 18.stol.), jehož objednavatelem byl patrně P. František Ondřej Jakub de Waldt, v retablu zdobený bohatou řezbou akantových rozvilin. Oltář obsahuje dva oválné obrazy mladšího data (konec 18.stol.), větší s tematikou sv. Jana a Pavla , menší v nástavci sv. Donáta. Restaurování obrazů provede ak.mal. V.Látalová, vlastní dřevěný oltář vč. podstavce restauruje MgA. J. Ronovský. V případě oltáře se jedná m.j o.sejmutí stávajících vrstev žluté barvy a v závěrečné fázi pak o nové komplexní plátkové zlacení rozvilin a rámů obrazů.Stavba samotná je zcela výjimečným případem stavby, jež druhotně nabyla charakteru zvonice. Drobný románský kostelík byl postaven kolem r.1230 v místě předpokládaného pohanského obětiště. Charakteristický je jednolodním prostorem s odsazenou věží, apsidou a především pseudogotickým patrem. Na jižní straně lodi je osazen románský portál, podobný svým tvaroslovím západnímu portálu farního kostela. Pro účely zvonice byl ulit obrovský zvon, r.1561 v dílně pražského zvonaře Brickího z Cimperka. Ten stál původně samostatně v dřevěné zvonici na úpatí kopce a teprve v 19. století byl přesunut do dostavěného zvonového patra. Mimo něj jsou v románské věži ještě umístěny nad sebou dva menší zvony z 16. a 17.století.

O ČEM VYPOVÍDAJÍ NÁPISY NA ZVONECH V ČECHÁCH

Radek Lunga

Výchozí situace pro následující, víceméně materiálovou stať je taková, že v každé české obci je jeden nebo více kostelů a kaplí, v nichž je zavěšen jeden nebo více zvonů, a všechny jsou pokryty jedním nebo více texty. Máme tedy z čeho čerpat a tento epigrafický poklad čtenáři přiblížíme nejlépe, necháme-li promluvit zvony samy v krátkém pásmu výmluvnosti jejich nápisů.

První zmínky o zvonech na území Čech

Jako jeden z prvních dokladů o užívání zvonů v liturgii církve v Čechách se tradičně uvádí pasáž z tzv. první staroslověnské legendy o sv. Václavu (vzniklé před polovinou 10.století), kde se v 5. oddíle při popisu Václavovy mučednické smrti píše (v překladu J.Vašíci): "Když nastalo ráno, zvonili na jitřní. Václav uslyšev zvon pravil: Sláva tobě, Pane, že ses mi dal dožíti tohoto jitra…".Stejně se o ranním vyzvánění hovoří v latinské verzi, v takzvané Gumpoldově václavské legendě z konce 10. století. Hojnost dokladů o existenci zvonů, jež byli spojeny s šířením křesťanství a základním kostelů a klášterů, se nalézá v dobových kronikářských zápisech. Kosmas k r.1039 při líčení Břetislavova tažení do Polska za ostatky sv. Vojtěcha uvádí, že při slavném návratu do Prahy ke konci průvodu vezli na více než sto vozech ohromné zvony a poklady Polska. Ohlas této události se zachoval i v místní pověsti o zvonu z r. 1824 v Trhovém Štěpánově. Údajně byl ulit z kovu starobylého zvonu darovaného kostelu pražským biskupem Šebířem právě s kořisti Břetislavovy výpravy (ve skutečnosti šlo o zvon až z r. 1538). Jeden s Kosmových pokračovatelů, zvaný Kanovník vyšehradský, při popisu bitvy u Chlumce, kde se v r. 1126 utkal římský král Lothar III. s českým knížetem Soběslavem I., podává pozdější svědectví, jak před počátkem bitvy bylo slyšet zvonící zvon. Mladší konkrétním dokladem o slévačském umění je zápis v kronice Václava Hájka k r. 1373: "Muž jeden byl v Čechách, kterýž dělal výborné zvony a děla, též i jiná rozličná díla od mědi, jemuž bylo jméno Václav a příjmí Špeheř, ten mezi jiným svým mistrovstvím slil obraz svatého Jiří na koni a saň na skále, a to všecko duté z mědi. To vida císař, velmi jej daroval, stříbrem, zlatem i poctivostí, a ten kuoň nad rourou na Hradě pražském postaviti kázal." Raně středověkých zvonů nebylo v Čechách mnoho a byly pravděpodobně importním artiklem, hlavně s území Říše. Jejich počet narůstal až od počátku 14.století (přeryvem ve výrobě bylo období husitských válek.) Konjunktura českých mistrů měla své počátky v pohusitských obnovách zničených zvonů a vyvrcholila rozmachem kovolijeckého řemesla koncem 15. a v 16. století. Až v době těsně předbělohorské se uzavřel tak zvaný zlatý věk českého zvonařství.

Zvon jako kovolitecký výrobek

Suroviny pro výrobu byly po staletí stejné. Zvláštní druh bronzu zvaný zvonovina nebo zvonová spěž obsahuje dvě základní složky - měď a cín, smíšené v poměru kolísajícím optimálně kolem 78:22. Technologie výroby, po užitý materiál a v neposlední řadě i způsob umístění dávaly zvonům dlouhou živnost - až několik set let. Největším neštěstím, které mohlo zvon potkat, bylo jeho puknutí nebo utržení koruny, za kterou byl zavěšen (závady v podstatě provozní, mnohdy podmíněné již špatným postupem při výrobě), dále po žár, válečné události, v neposlední řadě i úmyslné poškození a krádež. Zničený zvon nebo jeho zbytky byly zpravidla využity jako materiál pro zvon nový (jde o tzv. přelití zvonu). Prasknutí zvonu nemuselo znamenat nutně jeho konec. Už Vanoccio Biringuccio, sienský rodák a autor prvního soustavného pojednání o metalurgii, vydaného těsně po jeho smrti r. 1540 pod názvem Deset knih o metalurgii, popisuje kromě postupu při odlévání nového zvonu také opravu zvonu puklého. Možnost opravy takto poškozených zvonů nebyla však nikdy všeobecně využívána, protože pro výrobce bylo ekonomicky výhodnější ulít nové dílo. V Čechách se filozofie záchrany zvonů jako historických památek prosadila až začátkem našeho století. Zvláště v 18. a19. století bylo přelito mnoho středověkých památek starých čtyři sta i více let, které na věžích tehdy dožívaly.

Zvon ctěným ochráncem lidské komunity

Prvotní úlohu zvonu dnešní doba pozapomenula. Od středověku, s masovým rozšířením, měl tento řemeslný výrobek ve společnosti jako komunikační prostředek postavení jedinečné. V západní církvi plnil zvon tradičně několik funkcí. Jakožto jeden z posvátných bohoslužebných předmětů zprostředkovával kontakt "mezi nebem a zemí", pravidelně svolával na mši, vyzýval k modlitbám i rozjímání, a jeho hlavním úkolem bylo ochrana věřících před nebezpečím. Ať už šlo o hrozbu světskou (oheň, krupobití, bouřka, povodeň, vojenský nepřítel a válečné události), či nadpřirozenou - v podobě nečistých, temných zlých sil, ďábelského působení a kacířství; nelézali lidé ve zvuku zvonu ochranu. Zněl-li kostelní zvon, lidé jej většinou neviděli, protože byl ukryt ve věžích a zvonicích, ale rozuměli jeho řeči. Měl nezastupitelnou úlohu v časové orientaci člověka. Polední, ranní a večerní zvonění bylo později doplněno odbíjením kostelních, popř. radničních hodinových cimbálů - ty ale ochrannou funkci neměly.

Nápis jako vyjádření ochranné funkce zvonu

Naznačená ochranná úloha byla vyjádřena již při slévání zvonu umístěním a organizací jeho výzdoby v ryze funkčním smyslu. Zpočátku to bylo pouze poselství textové, ve 14. a 15. století přibyl i obraz a ornament. Ústřední součástí významové struktury zvonu zprostředkované trojici text-obraz-zvuk je nápis, jímž byl zvon personifikován a mohl sám za sebe (a o sobě) promlouvat. Systém sentencí vyjadřujících ochranné funkce zvonu (magická slova a formule, písmena, abecedy, modlitby, jména evangelistů, tří králů a světců, ztvárnění ve verších apod.) se v Čechách uzavřel ke konci 15. století a vše následující bylo jen jeho obrazem a variací na dané téma. Takové mladší nápisy mohli být později jednoduše převzaty z desítek starých nebo přelévaných zvonů, které prošly zvonařům rukama, častěji se ale uplatňovala příležitostná tvořivost, varianty latinských nápisů v češtině a němčině a nová ztvárnění toho, co měl a mohl nápis obsahovat.

Organizace, kompozice a obsah epigrafické výzdoby na zvonech

Požadavek pregnantně a účelně zformulovaného nápisu doznívá v souvislosti s vývojem výzdoby zvonu v 16. století, kdy se nápis přestal omezovat na dvě nebo tři řádky kolem jeho horní části, přenesl se na plášť a vytvořil několik nezávislých výpovědních celků. Tehdy bylo konzervováno zpravidla závazné schéma organizace nápisu: zvon začal promlouvat nejen více či méně obsažnou sentencí s původním funkčním určením, řemeslníkovou signaturou s datovací formulí, ale i obšírnými objednavatelskými a doprovodnými nápisy, a texty spojenými s obrazovou výzdobou.

Na českých zvonech nalézáme zprvu například toto latinské dvojverší vystihující mnohostranné poslání znovu:"laudo deum verum, plebem voco, congrego clerum / defunctos ploro, pestem fugo, festa decoro" (pravého Boha chválím, lid svolávám, kněží shromažďuji / mrtvé oplakávám, mor zaháním, svátky slavím), k němuž se někdy připojoval třetí verš:"est mea cunctorum terror vox deamoniorum" (můj hlas je postrach všech zlých démonů), a nápis pak vyjádřil tzv.sedm předností zvonu (septem virtutes campanae). Česká varianta mohla znít např.: "Aj já zvon Vavřinec, konám povinnou věc, chválu Bohu vzdávám, kněžstvo, lid svolávám, svátky oznamuju, zemřelých lituju, mračna zapuzuju" (kostel sv.Vavřince ve Vysokém Mýtě, J.Zejda, Vysoké Mýto 1752). Pro Tomáše Jaroše (zemř. 1570), dvorního puškaře a zvonaře Ferdinanda I., jsou typické původem středověké verše: "vox mea vox vitae / vos voco ad sacra venite" (hlas můj hlas života / volám vás, na mši přijďte). A pražský novoměstský mistr Bartoloměj, velkovýrobce zvonů na přelomu 15. a 16 století, nepoužíval na svých zvonech nic jiného než ustrnulý prefabrikát: "en ego campana nunquam pronuncio vana / ignem vel festum, bellum aut funus honestum"(aj, já zvon nikdy nehlásám marnosti / oheň nebo svátek, válku či vznešený pohřeb), k němuž připojoval doprovázející text s údaji o zasvěcení, dataci aj.

Také v barokním slohovém období a později poskytoval povrch zvonu volné pole tvořivosti místních farářů či kantorů. Někdy takový nápis vyhlížel jako návod k použití zvonu např.:"Zvony jsou pro rozehnání oblud a oblaku vání, když mračna a bouřka hučí, posvátní zvonové zvučí, když krupobití chce škodit, tehdy má se zvony zvonit." (doksanský klášter, okr.LT, Z.Dietrich, Praha 1724), nebo byl jen další variací na tradicí určené téma:" Já zvon zvuku prostředního, volám času potřebného, mým hlasem vždy něco povím, šturem, svátky, zemřelé oznámím, k založení chrámu starožitného sedlčanského, ku počestnosti Martina svatého" (Sedlčany, A. Kühnerová, Praha 1807). Doklad ornantní epiky nalezneme na zvonu z Veliké Vsi (okr. PH, J. C. Schuncke, Praha 1763). Devítiřádkový nápis obsahuje mj.slova:"…Kdo mě bude mocti zvonem nazývati prázdným, neb že mimo tíž a velikosti nic jiného nedržím, hle, jakož sem velkým nákladem velkou prací dělán, tak veliký hlas, pobožný zvuk ode mě všem jest vydáván, nebo ke cti a chvále boží svátkům čest prokazuju, a zase smutným hlasem mrtvých tělo k hrobu doprovozuji, vzbuzuji lidi do chrámu k slyšení slova božího, tak aby k modlitbě spěli a chválili Boha svého, mě Bože tehdy opatruj, toto užitečné dílo, ať tvá moc božská opatruje místa toho. "

Datování zvonů se masově rozšířilo až v 15. století. Časový údaj o vzniku byl vyjádřen uvedením roku nebo chronogramem (tím zvláště v 17. a 18. století), mohl být upřesněn i den nebo dny lití (např."ten tajden před matky buožie narozenie"; "slit jest tento zvon před svatým Vondřejem"). Rok být vyjádřen nemusel, datovalo-li se uvedením soudobé události. Např. do kostela sv. Kříž v Chanovicích (okr.KT) byl zvon ulit "v ten čas, když král dlel v Budíně" a anonymní zvonař tak zvýznamnil skutečnost, že český král Vladislav Jagellonský po korunovaci na krále uherského v r. 1490 přesídlil se svým dvorem z Prahy do Budína. Ve Smolnici (okr. LN) sice datace na zvonu přítomna je (J.G. Kühner, Praha 1757), ale v nápise se navíc odráží tísnivá přítomnost rakousko-pruské války v zemi v roce, "quo iniuste Brandenburgus occupavit viribus Bohemiae et Saxoniae Regna" (kdy Braniboři s vojskem nespravedlivě obsadili království Čech a Saska). Provenience s uvedením zvonařova jména se stala běžnou v poslední čtvrtině 15. století a úzce se spojila s datovací formulí.

Postupně se provenienční určení stalo samostatným nápisem a mělo funkci málo obměňované zvonařské signatury, protože ne všichni mistři měli obrazovou zvonařskou značku (jako zvonařská rodina Pricqueyů nebo Brikcí z Cinperku). O vzestupu řemeslnického sebevědomí i prestiže svědčí nápisy zvonaře Brikcího, nobilitovaného v r. 1571. Do roku povýšení se podepisoval latinsky :"Briccius Pragensis auxilio divino me fudit"(Brikcí Pražský mne ulil s pomocí boží), po svém povýšení zpravidla česky:"slovutný Brikcí zvonař s Cinperku v Novém Městě pražském tento zvon udělal." U zvonů platilo ve znásobené míře, že výsledné dílo bylo kompromisem mezi přáním zákazníka a vůlí, zkušeností, zdatností i technickými možnostmi umělce. Zákazník přinášel své požadavky a většinou již hotovou představu, jaký text a jakou obrazovou výzdobu na zvon umístit (mohl žádat reliéf určitého světce podle patrocinia kostela, osobní nebo městský znak). Kompozice, ostatní výzdoba, typ a velikost použitého písma apod. byly věcí výrobce-zvonaře omezeného technologickými postupy a velikostí zvonu. Vypovídací schopnost doprovodných nápisů je široká. Objednavatelem zvonu mohla být místní šlechta, patron kostela ("…udělán jest z rozkazu urozené paní Anny Voděradské z Dobřenic a na Sukdole…"; Dobřeň, okr.KH, O. Kotek, Kutná Hora 1583), záduší ("Tento zvon jest přelitý roku 1751 s nákladem filiálního chrámu Páně bezděkovského…"; dnes v Záboří okr. ST, J Dietrich, Praha 1751), obec ("z nákladu obce zdejšího městyse Krásné Hory zjednaný jest byl a nyní zase léta 1770 z nákladu chrámu Páně přelit jest“ "; Krásná Hora n/V.,okr.PB, F.A.Frank, Praha1770), všichni osadníci ("…dali slíti páni vosadní budislavští…"; Budislavice, okr PJ, Mikuláš konvář, Plzeň 1550), mohlo jít o soukromou donaci ("Nákladem Martina Satrana a Václava Srba, sousedů ctinoveských"; Ctiněves, okr. LT, 1714; "Geschenk JJ. MM. Kaiser Ferdinand I. und Kaiserin Anna 1857"; Kladno-Vrapice, K.Bellmann, Praha 1857), z peněz vybraných v kostele (" Do minic z almožny jsem způsobený"; Minice, okr. LN, 1694) apod. Kromě obvyklé šlechtické titulatury a klišé a křesťanské lásce se objeví i charakteristika Christiana Christopha Clam-Gallase jako ein Herzlicher zärtlicher Vater seiner innig geliebten Vnterthannen" / srdečný, něžný, otec svých vroucně milovaných poddaných/ (Liberec, K.Bellmann, Praha 1820).

Dozvídáme se jména šlechticů (často spojená s reprodukcí jejich erbů), duchovních, kostelníků, radních, konšelů, rychtářů a purkmistrů, i ostatních obyvatel (srov.nápis"…stalo se za času kazatele slova božího kněze Jiříka Potůčka, ze starších Martina rychtáře z Třebíze, Martina Kroupy z Lotouše, Jakuba mlynáře kvílickýho, Jiříka Švandrlíka rychtáře z Plchova", Kvílice, okr. KL, J.Senomatský ze Šternštatu, Slaný 1613; "…Daniel krčmář, Šimáček rychtář, Šíma, Antoš, toho času kostelníci…",Vidice, okr. KH, Tomáš konvář, Kutná Hora 1599). Na zvonu ne Starém Harcově (místní část Liberce) bylo uvedeno jen pět nejdůležitějších osob v obci: " Oberamtman Anton Ludwig, Dechant Franz Wolf, Katechet Joseph Gahler, Richter Franz Rühmer, Schüllehrer Ignaz Weise" (K. Bellmann, Praha 1826).
Jedna strana u velkého zvonu sv.Jindřicha v Praze byla hustě pokryta soupisem 32 jmen členů pražského magistrátu (A. Kühnerová, Praha 1804), stejně tak i přelitý velký zvon pražského týnského chrámu (K. Bellmann, Praha 1824). Složila-li se na zvon celá obec, vznikaly spory, čí jméno na zvonu bude odlito. Kupě nového zvonu, otázka jeho výzdoby a znění nápisů se projednávaly ve zvonařově dílně. ("…vyslání od obce k jednání téhož díla Mikuláš z Malého Pálečku, Matěj Fajt z Tradonic, závdavek přinesli Albrecht Hřičský a Jan Potočný"; Páleč, okr. KL, Brikcí s Cinperku, Praha 1575). Samotný zvon byl odlit většinou tamtéž.

Šlo-li o zvon větších rozměrů, bylo výhodnější postavit dílnu přímo na místě určení (např. Brikcího zvon o spodním průměru 2,20m a výšce 1,82 m pro jihlavský kostel sv. Jakuba byl odlit r.1563 na parkáně před městskou branou). Až komický působí veršování zvonaře Josefa Diepolda, který měl dílnu v prostorách bývalé kuchyně Anežského kláštera v Praze: "Sv,(!) Anežka česká kde vařívala, tam mne vděčná mysl vytvořila" (Vrané n/Vlt., okr. PZ,1888). Důvodem, který vedl k ulití nového zvonu, mohl být závazek, slib, zbožný dar či odkaz, památka zemřelých dětí, ale i krádež zvonu ("Po ukradnutí předka mého jsem udělán…"; Domoušice, okr. LN,M. Löw, Praha 1722). Přelití zapříčinil většinou požár ("/zvon/, kterýž léta 1624 v středu pro Proměnění Krista Pána skrze nešťastnou příhodu ohně k zkáze přišel…"; Libochovice, okr. LT, Tomáš Frič, Roudnice n/L. 1625). Údaje o něm někdy zdvojují zápis do kroniky: "Tento zvon zkažen od strašlivého pádu ohně, kterých dne 17. dubna 1825 věž, kryt kostelní, faru, školu, všecké vrchnostenské stavení s dvorem, 43 domů s stodolmi při nesmírném větru v popel obrátil…"; (Smirady, okr. HK, K Bellmann, Praha 1825). Do této řady patří také zničení kostela, válečné rekvizice, puknutí zvonu (to mohlo být způsobeno i nadměrným používáním; v Klučenicích, okr. PB, pukl zvon při tři dny trvajícím vyzvánění za zesnulého Josefa II.).
Zvony, které z uvedených důvodů přestaly plnit svou funkci a nedalo se s nimi zvonit, byly použity jako materiál pro nový zvon ("…/ulit/ však s přidáním k němu ku pomoci jednoho menšího starého zvonu roudnického…", Roudnice n/L., okr. LT, T.Frič, Roudnice n/L. 1629)Méně často jsou v nápise zachyceny jiné doprovodné údaje o zvonu - např. váha ("haec campana tres centenarios ponderat…" /tento zvon váží tři sta liber/; Ředhošť, okr LT, M.Löw, Praha 1667; " tento zvon jest v roce 1737 nákladem záduší citňoveského přelitej a o 191 /liber/ těžší učiněnej"; Ctiněves, okr. LT, V. Lišák, Praha 1737), údaje o ceně (" Do vsi Slatin tento zvon jest dělán k záduší svatýho Václava, Michal Kaliba přidal s Dorotú manželkú svú padesát kop";Slatina, okr. LT, mistr Tomáš 1568), události či příhody při odlévání ("…Tento kroš /zde do nápisu vsazen groš/ dán jest na památku do tohoto zvonu od slovutného pana Tomáše Šejnohy, toho času primasa u Veselí…",Veselí n/L., okr TA, J. a T. Wolfartové, Prachatice 1597). O mistru slévači se kromě jména a domicilu nedozvíme mnoho. Na jeho národnost poukazuje jazyk autorské signatury, kterou musíme odlišit od ostatních textů (např. "Durch das feuer bin ich geflossen, Simon Urndorfer von Butweis hat mich gossen" /ohněm jsem byl roztaven, S. U. mne ulil/; Bechyně 1653). Zvonař pracoval na přání zákazníka, a tak na zvonech německých zvonařů, působících v Čechách, běžně nalézáme nápisy v češtině, přičemž dílo je signováno německy, popř. naopak; latina byla univerzální. Ojedinělým mezi kovolitci své doby byl slepý zvonař Matěj Špic, o němž se z nápisu dozvíme "…ne jménu jinému než tobě samému, tobě Bohu svému děkuji, žes mistrovství dopomohl svému slepému Matijovi…" (Roudnice n/L., okr. LT, 1536). Důvody jeho oslepnutí neznáme, ale mohlo jít o pracovní úraz při lití .

LETHA PANIE MDLVI SLIT GEST TENTO ZWON KECZTI A KCHWALE PANV BOHY Y WSSI RZISSI NEBESKE WMIESTIE BENESSOWIE SKRZE MNE MATIEGE SSPICZE SLEPYHO

Faksimile nápisu na zvonu Matěje Špice v dolních Jirčanech.

Jeden zvon promlouval dvěma hlasy. Jednak svým zvukem, jednak svým nápisem. Volný přístup ke zvonům, skrytým ve věžích, byl omezen. Nápisy ale se čtenářem počítaly - srov. incipit na velkém zvonu Kryštof v Rychnově nad Kněžnou: "Kdož toto čteš, pochval Boha…" (Jan Benešovský z Moravské Třebové, 1602). Privilegium měli zvoníci - pouze oni směli být dennodenně až u zvonu, prohlížet si jej, číst si na něm (i když nápisům stěží rozuměli), někdy se dovnitř zvonu podepisovat a čmárat a hlavně konat svou povinnost, rozeznívat jej. Zvon ve formě vykroužil, odlil člověk, a také hlas mu mohl dát jedině člověk.

Zvonaři slavní, ale zapomenutí: Jaroš a Brikcí

Po vytažení na věž se za zvonem zavřely okenice a potom jej viděl jen málokdo. I kvůli tomu upadli do zapomnění nejslavnější čeští zvonaři. Dvojice jmen z vrcholného období zvonařského řemesla snad v našem kulturním povědomí zůstala dodnes.

Tomáš Jaroš, který byl r. 1543 zjednán Ferdinandem I. jako královský puškař a dělolijec, se do českého dějepisu umění zapsal odlitím fontány dnes zvané Zpívající a umístěné v zahradě před letohrádkem královny Anny na Pražském hradě. Ve funkci dvorního slévače ulil Jaroš i několik desítek zvonů. mezi nimi na objednávku královského páru i největší zvon v Čechách, pojmenovaný Zikmund, zavěšený v prvním patře velké katedrální věže u sv.Víta. Zvonař zemřel r.1570 netuše, že jeho osoba vejde o tři sta let později znovu ve všeobecnou známost a jméno Jaroš zaregistruje celá pražská kulturní reprezentace. Jak se to stalo? Slavnostní otevření Národního divadla v r.1883 bylo zahájeno třemi kusy: Smetanovou Libuší, Dvořákovým Dimitrijem a Salomenou, tragedii v pěti dějstvích od Bohumila Adámka. O úspěch v podobě prvního činoherního představení na neorenesančních prknech "zlaté kapličky" se pokoušelo v anonymní soutěži 35 autorů. Porota, v níž zasedli mj. Stroupežnický,Vrchlický,Vrťátko, vybrala hru, zaslanou pod heslem Vox mea-vox vitae (Hlas můj-hlas života). Autor, hlinecký spisovatel B.Adámek (1848-1915), situoval děj svého historického příběhu na pražský dvůr Ferdinanda I. v r. 1547, do období stavovské opozice proti panovníkovi. Fabule, příběh žárlivosti, historické souvislosti popsaných událostí a aktualizace Adámek zvoleného námětu na konci 19. století pro tentokrát zůstanou stranou.

Za upozornění stojí totiž postava otce hlavní hrdinky Salomeny, puškaře a zvonaře Tomáše Jaroše, byť hraje úlohu epizodní a vylíčen je zcela ahistoricky (jako českému vlastenci Adámek vkládá Jarošovi do úst slova : "Však vírou ještě člověk není celý. Já stavím nejvýš lásku k rodné zemi, z té prýští vše: ctnosť, síla zdroji všemi"). To že osoba českého zvonaře dostala roli zrovna v dramatu uvedeném při otevření Národního divadla, je ojedinělé a kuriózní. Figuru Jaroše-vlastence dotváří i již zmíněné motto hry ("Vox mea-Vox vitae.Zvony Jarošovy"), začátek nápisové fráze z Jarošových zvonů, zde však neúplný a užitý v jiném kontextu. Jaroš sice díky Adámkovi zazářil, ale hra byla časem úspěšně pozapomenuta, v ústraní zůstala i při stoletém výročí a znovuotevření divadla v r. 1983.

Druhé jméno patří nejproduktivnějšímu zvonaři 16. století a špičce mezi kovolitci - Brikcímu, zvanému později s Cinperku. Máme doloženo 186 jeho zvonů (popř. cimbálů k hodinám; nemusí jít však o konečný počet) z let 1552-1599, což je ještě více, než vydala dílna jeho děda, Bartoloměje z Nového Města pražského, v první třetině 16. století. Znamená to, že Brikcí odléval souvisle po dobu 47 let průměrně čtyři zvony či cimbály ročně (v r. 1590 dokonce deset kusů). V r. 1571 byl spolu s bratrem Zikmundem povýšen Maxmiliánem II. do šlechtického stavu s právem užívat predikát "z Cinperku". Vzrůst jeho produkce v 70.letech, kdy nebylo výjimkou, že odléval 6-8 zvonů ročně, souvisel s udělením predikátu a zlepšením ekonomické situace dílny (větší prestiž znamenala vyšší ceny, mistr mohl zaměstnávat i více tovaryšů pomocníků). Co se o něm dozvíme z jeho zvonů ? Nechal si zhotovit portrétní medaili, na jejímž rubu byl jeho erb. Obě strany plakety často otiskoval na věnec zvonu. Schéma textové výzdoby jeho zvonů se příliš neměnilo. Hlavní byl text objednatelský, dedikační a informační s důrazem na zbožnost donace zvonu. Typické pro Brikcího jsou obsáhlé citáty z Bible (a modlitby), odkazující k posvátnému účelu zvonu, často spojené s obrazovou a figurální výzdobou jako její vysvětlující popisky.

Tak zvonu z r. 1561 v Dobrši (okr.ST) je kromě dedikačního textu a reliéfu s námětem zvěstování Panně Marii dialog: "Zdrávas Maria, milosti plná, Pán Bůh s tebou" - "Ej děvka Páně, staniž mi se podle slova tvého", u zpodobnění donátorů zvonu klečících před krucifixem: "Tak Bůh miloval svět, že syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož věří v něho, nezahynul, ale měl živit věčný.Sv. Jan Evange. v III. kap." u medaile s Kristovým poprsím: "Já jsem cesta, pravda i život, vzkříšení" a také: "Ej, beránek boží, jenž snímá hříchy světa. Ioh.I". Na obdélné plaketě s Kristem čteme: "Símě ženy potře hlavu hada" a rovněž: "Adam v ráji", a na spodní okraji zvonu se volně nachází text: "Kristus umřel za hříchy naše, vstal z mrtvých pro ospravedlní naše".

Někdy byl na zvon umístěn jen obsáhlý nápis dedikační, jako např. v Dožicích (okr.PJ): "Urozený pan Mauric Chanovský z Dlouhý Vsi a na Dožitcích etc. pro čest a chválu boží, kaplu tuto jménem sv. Michala Archanjela božího, na budoucí památku svou z vlastního nákladu,

i tento zvon udělati dal, aby lidé po zvonění sejdouce se k chválám božím v tomto místě panu Bohu a církvi křesťanské oddaném za jeho božská dobrodiní děkovali a v potřebách svých jméno jeho svaté vzývali, kterýžto zvon udělal Brikcí zvonař z Cinperku na Novém Městě pražském léta 1575, v středu ochtáb sv. kostela sv. Antonína v Praze Holešovicích: "…jednáním urozeného pána Tobiáše Nejedlého z Vysoké etc. k budoucí památce milovníků též osady, kterýž z lásky vedle možnosti z statečků svých na to dílo náklad učinili, jmenovatě Jan, toho času rychtář holejšovský, Vavřinec Nemanický, Jan jakubův, Petr Bartošův, Šimon Pernoušek, Václav Turek, vše z Buben, item Havel Bílej, též Rychtář, a Kříž Hurtův, oba z Holejšovic, i jiných pobožných lidí osadních k témuž bubenskému záduší přináležejících. Stalo se léta Páně 1572" (do zvonu byl dodatečně jako dárce vyryt i " Mikuláš Pernoušek z Holejšovic"). V této době záleželo jen na přání zákazníka, co na zvonu bude stát. Pražská novoměstská rada si dala na radniční zvon k orloji (lity od Brikcího r.1563) vypsat citát z Démosthéna: "Obec bez zákona, zákon bez výkonné moci, je jako zvon bez srdce. S ničím totiž magistrát nepohne, nemá-li podstatu k potrestání vzdorných" a jinou obecnou pravdu, že: "Patero věcí ukazuje, je-li obec dobře, či špatně řízena:dům modliteb neboli chrám, radnice, škola, tržiště, orloj" (přel. z latiny). Malostranští se spojili s tradičním obsahem: " Pro čest a chválu věčného Pána Boha pan pur/k/mistr a rada i všecka obec Menšího Města pražského k Svatému Mikuláši tento zvon Brikcímu zvonaři z Cinperku v Novém Městě pražském dali udělati. Aby pro křesťanský majíc sobě zvukem téhož zvonu v známost uvedeni k slovu božímu, k modlitbám svatým a k chválení jména božího se od prací hmotných uprázdňovali a scházeli. Stalo se léta Páně 1576" (zvon na obecní věži-zvonici při kostele sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze).

Kdy se objevila na zvonových nápisech čeština ?

Zbývá ještě připomenout otázku, která vědecké i laické publikum vzrušovala od dob prvních topografických popisů českých zemí (od K. J. von Bienenberka, J.Schallera). Jde o problém nejstarších nápisů na zvonech v češtině. Vážněji se do této problematiky pustili jen J.Dobrovský a knihovník strahovského kláštera B. j. Dlabač. Dobrovský ve druhém a třetím svazku svého sborníku Litterarisches Magazin von Böhmen und Mähren (1786, 1787) otiskl dva kampanologické příspěvky. Nápis zvonu ze svatojiřské rotundy na Řípu. který mu okopíroval hrabě Friedrich Nostic, jehož Dobrovský k této mytické svatyni Čechů doprovázel, je podle něj kýženou nejstarší českou památkou (nese letopočet 1491). Jako reakci na vydáni Dobrovského Geschichte der Böhmischen Sprache und ältern Literatur (1791) publikoval o dva roky později premonstrát Dlabač ve sborníku Miszellen für Böhmen studii O datu českých zvonových nápisů. Souhlasí s Dobrovským, že epocha rozkvětu českého jazyka nastala s vystoupením Jana Husa, podotýká však, že se to projevuje nejen v textech písemných (v biblických překladech apod.), ale i na monumentálních památkách, jsou jako zvony, sochy, náhrobníky. přináší další doklad starého českého nápisu (z r. 1489), který opsal ze zvonu v kostele sv.Kiliána v Davli při jednom svém říjnovém výletu v r. 1787. Dobrovský potom do třetího vydání svých Dějin (1818) epigrafické památky jako doklady české slovesnosti už započítal. Probereme-li badatelské výsledky nejstarších dob i uplynulých desetiletí, překvapí nás, že otázka po nejstarším zvonu s českým nápisem je stále nezodpovězena. Hledání ztěžuje fakt, že ne všechny zvony jsou v tomto období, na rozdíl od veřejných nápisů memoriálních, datovány. Zdá se, že nejstarším dokladem užití češtiny v nápise je zvon ze zámecké věže v Českém Krumlově, pořízený roku 1406 nákladem Oldřicha z Rožmberka. Nešlo v tomto případě ale o záměr objednavatele. Závěrečná dvě česká slova z latinského textu - ZDARZ BOZE – nejsou organickou součásti nápisu, nýbrž doplňující prosbou řemeslníka, aby se dílo povedlo. Toto apelové spojení se dochovalo i dnes v běžné komunikaci v ustrnulé podobě" Zdař Bůh" (poř. elipticky jen " Zdař") a jeho podoba na krumlovském zvonu je východiskem původního frazeologického spojení v českých zvonových nápisech poslední třetiny 15. století: "pane bože, rač zdařiti tento zvon".Vznik nejstarších českých nápisů na zvonech můžeme umístit do poloviny 15. století. Do této skupiny patří nápis na anonymním zvonu v kostele sv.Jana Křtitele ve Svatém Janu pod Skálou (okr. BE), pocházejícím z r. 1452 a litém " ve jméno matky božie." Druhým takovým je zvon pražského staroměstského kostela sv. Havla z r. 1455. Prvními neanonymními doklady českých nápisů jsou práce konváře Petra z mýta, od nějž se zachovala souvislá řada zvonů z 60. let 15. století (např. Skuteč, okr. CR,1460; Sruby, okr.CR, 1466). Ze 70. let jsou zvony pražského novoměstského konváře Hanuše.Důležitá je i produkce kutnohorského měšťana, zvonaře a konváře Ondřeje řečeného Ptáček.Již první jeho dochovaný zvon (Vysoká, okr KH, 1472) má nápis v češtině, zvon o tři roky starší (Košice, okr.KH, 1475) nese latinskou autorskou formuli a unikátní český nápis - několik veršů svatováclavského chorálu: "svatý náš Václave, vývodo český země, kněže náš, pro za ni Boha, Svatého Ducha, Kristeleison, spomociť mi tvé žádány, smiluj se nad námi".V poslední třetině 15.století se čeština na zvonech začíná užívat stále častěji.

Nejstarší zvony v Čechách

Za vůbec nejstarší časově určenou kampanologickou památku v Čechách se považuje zvon uložený dnes v chebském muzeu, datovaný na plášti do r. 1286. Na pražské staroměstské radnici visel zvon s latinským nápisem z r. 1313, litý původně pro břevnovský benediktinský klášter. Při odstřelovaní radnice za květnového povstání 1945 a po následujícím požáru zvon spadl a roztloukl se na kusy. Dodnes se naštěstí zachovaly jak tyto zbytky, tak sádrový odlitek celého zvonu a detaily nápisů, pořízené při hrozbě nucené rekvizice kovů v první světové válce. Dosud v provozu je zvon z r. 1322 zavěšený ve zvonici nedaleko monumentální trosky gotického presbytáře minoritského kostela

v Benešově. Mimochodem, o tento zvon projevil velký zájem i doyen českých básníků Karel Hynek Mácha, když byl v Benešově u svého přítele ze studií Václava Mácha a hrál tam ochotnické divadlo. Máchův všeobecně známí zájem o historii potvrzuje i momentka, kterou popsal Mach ve svých pamětech. Hynek prý vstal časně ráno, přál si vidět zvonici a zbytek rozbořeného kláštera a "…jsa tam /do/veden, všechno prolezl, četl nápisy zvonů a divil se zvonu (poledníčku), jehož strany, kterých se při zvonění srdce dotýká, spatřil téměř vyšeptalé." Mácha byl jistě spokojen, neboť kromě památky z raného 14. století spatřil i zvon z r.1593 a středověký malý poledníček (měl-li kostel více zvonů, mohl být jeden vyčleněn pro polední zvonění) s latinskou modlitbou Ave Maria. Do skupiny velmi starých památek patří i zvon z Havlíčkova Brodu, pocházející pravděpodobně z r. 1335.

Zvonový nápis pramenem pro vědecké disciplíny

Závěrem je třeba poukázat na fakt, že nebyl dosud nastolen problém převzaté i příležitostné literární tvorby objevující se ve zvonových nápisech, jejich tertextualita a okazování i na jiné prameny, než je nejčastěji se vyskytující biblický text. Hlavní příčinou, proč stojí zvony a jejich nápisy na okraji zájmu, je dostupnost pouze malé části nápisového fondu v odborné literatuře a fyzická i časová náročnost základního terénního výzkumu, který by české kampanologické památky v celé šíři sedmisetletého vývoje zpřístupnil.

Výřez z bohatství českých, německých a latinských nápisů na zvonec v Čechách ukázal, že obsahově jde o textový korpus omezený do jisté míry funkcí zvonu a z toho vyplývajícími nepsanými pravidly pro tvorbu těchto nápisů. Na druhé straně se zvony svou vypovídací hodnotou mohou směle zařadit k ostatním epigrafickým památkám. Jsou doplňkovým, pomocným pramenem pro dějiny obecní a městské samosprávy, historickou fotografii, uměleckou historii, církevní a regionální dějiny i kulturní dějepis. Podávají zprostředkované svědectví o jazykových poměrech v zemi a bohatý materiál přinášejí pro filologii a lingvistické disciplíny, zvláště onomastiku, stylistiku a lexikografii

Mgr.Radek Lunga je český kampanolog, rovněž pověřený kampanolog Českobuďejovické diecéze *(Opis z časopisu KUDĚJ - 1999/2)*

F I L A T E L I S T I C K Á U D Á L O S T

Do emisního plánu českých poštovních známek na rok 2005 byla zařazena i emise s názvem Památky uměleckého řemesla - zvony, zobrazující významné české a moravské zvony z různých uměleckých slohových období. Pro "renesanční" známku byly vybrány dva zvony vynikajícího pražského novoměstského zvonaře Brikcího z Cinperka, které jsou zavěšeny v dobršském kostelíku svatých Jana a Pavla. Jde o dvojici zvonů od jednoho zvonaře z různých let (1561 a 1596). Známka o rozměru 23x40mm, která vychází pod katalogovým číslem 0445 7.9.2005, je pojednána jako pérovka, zobrazující obrys velkého zvonu (i s dřevěnou závěsnou hlavou s kováním), přes ni je detail na reliéf Zvěstování Panně Marii a malý menší zvon, který je zavěšen ve věži. Byl použit rotační ocelotisk v barvě černé kombinovaný dvoubarevným hlubotiskem v barvě světle zelené a tmavozelené.

Známky se zvony jsou v sérii celkem tři, a jsou k nim vydány i obálky prvního dne vydání včetně příležitostného poštovního razítka. Nominální hodnoty 6,50 (náklad 4000 kusů), 9 (náklad 1500) a 12 (náklad 1000) . Na ostatních známkách jsou zvony z Benešova a Havlíčkova Brodu (z let 1322 a 1335) a z Olomouce (1827). Autorem známek je grafik a akademický malíř Jan Kavan z Prahy, rytinu provedl Rudolf Cigánik. Kromě základní funkce, tedy výplatné za zásilku, má známková tvorba také pedagogický záměr a má představovat kulturní a společenské hodnoty a úspěchy daného státu. Pro dobršské zvony je to ale i "mezinárodní" úspěch, protože známky mají i státní reprezentativní charakter a sběratelskou činností se dostanou do rukou mnoha lidem na celém světě. Návrh na tuto emisi podali a spoluprací na přípravě její realizace se podíleli i členové Sdružení pro obnovu Dobrše.

. T E L E G R A F I C K Y .

KAMENNÉ ŘADY

Jak se uvádí v turistické mapě 1:50.000, u Dobrše (okr. ST) se nachází 50 m dlouhá kamenná rada. Překvapující je že o ní dosud nikdo nepodal žádnou zprávu. Obhlídka ukázala, že řada se nachází jihovýchodně od obce v lese. Je tvořena opracovanými i neopracovanými kameny od velikosti 0,2 –0,8 m a tyto jsou ustaveny do jakési zídky široké až 0,8 m. Po stranách zídky jsou kameny ustaveny plochými stranami. Rada nekopíruje žádnou terénní vlnu mírně se svažuje nebo se nějak

lomila. Od severojižního směru se odchyluje o 5 stupnu. Je vyloučeno že by šlo o vysbírané kameny z pole, materiál je místního původu a v blízkosti vystupuje na povrch skalní podloží. Účel rady je nejasný. Ani místní občané neznají její původ. Řada se nepodobá známým řadám na Kounově, v Bezdědovicích aj. Je možné že by šlo o předěl panství nebo pozůstatek nějaké středověké fortifikace ale její umístění v terénu a fakt že tvrz v Dobrši je značně vzdálená tuto domněnku příliš nepotvrzuje.

Převzato z Informačního bulletinu KPUF – Sekce Megalit Klubu psychotroniky a UFO, Plzeň - http://www.kpufo.cz

Green Man – Zelený muž

Jeho tvář se objevuje dnes už vlastně po celém světě. Ale nejčastěji ji můžete spatřit, když podniknete poznávací zájezd po anglických chrámech. Stejně jako francouzský gargoile vstoupil do architektury i tento zelený muž, jehož obličej pod maskou z listů zdobí řadu kostelů. Ať už se mu říká *Green Man, Green Jack, Jack-in-the-Green, Old Man in the Woods* nebo *Green George*, vždy jde o jedno a totéž stvoření, staré předkřesťanské vegetační božstvo, které časem zdegradovalo ve folklórní postavu. Ovšem postavu úctyhodnou, žádného strašáka. Jeho kariéra pohanského boha je prastará, určité náznaky jeho existence lze najít už v altamirských skalních kresbách. V Evropě se objevil už v dávné době kamenné a přetrval všechny importy božstev keltských, římských i germánských, což u tak archetypální představy není nic neobvyklého. Jeho přivandrovalí příbuzní totiž nesli stejné atributy, samozřejmě je to řeč o přírodním cyklu Jaro-Léto-Zima, respektive Zrození-Život-Smrt a znovu dokola. Stal se také jedním z podstatných prvků legendy Robina Hooda, je považován za pravděpodobného kandidáta na Zeleného rytíře ze známého literárního díla o siru Gavainovi. Tohoto dobrého ducha lesa, známého po celé Evropě, nebylo prostě možno opomenout. Proto ochránce stromů, obvykle od hlavy až k patě pokrytý listím, nejčastěji dubovým, přetrval v anglických lidových slavnostech vítání jara a zabydlel se, jak už bylo řečeno, v sakrální výzdobě tamních chrámů. Není nezajímavé, že (podle Mike Hardinga) značná část kostelů s greenmanovskou výzdobou je zasvěcena Panně Marii, tahle světice totiž zvláště na ostrovech převzala funkce mnoha pohanských bohyň. Ostatně, i již zmíněného Robina Hooda Veselí chlapci (Merry Men) byli původně Marry'Men. Stejně jako Morris Dancers, kteří k vítání jara a k Zelenému muži také patří ... ale to bych už zabíhal na nepevnou půdu, z níž ještě neznám cestu ven.

Převzato z http://pieter.webpark.cz/bestiar

. T E L E G R A F I C K Y .

Proč nemají v Hošticích velký zvon

Pověst, jež charakterizuje opatrnost pošumavských sedláků, vypravují v Hošticích u Volyně. V Dobrši jest na věži velký zvon, který při zvonění je slyšeti až sem. Biskup Chlumčanský ho koupil v Praze. Když byli sousedi z Hostic pozváni do zámku, řekl jim, že koupil do hoštického kostela velký, pěkný zvon, aby si pro něj dojeli do Prahy. A tu jeden ze sousedů, Kursa jménem, podrbal se za uchem a zeptal se: „A kdo že nám zaplatí od cesty?“ Biskup se rozzlobil: „Když vám zvon koupím, ještě abych platil od povozu!“ Vyhnal sousedy ze zámku a zvon dal do kostela v Dobrši.

Fotografie pro pamětníky

Níže zveřejněné obrázky připomínají osobnost známého dobršského rodáka, místního patrona, též váženého člena zastupitelstva, ale i kuriózní postavu kraje Podlesí, žijící zde v polovině minulého století.

Rytíř Menšík z Dobrše ve Čkyni na oslavách jejího 400. výročí povýšení na město 8. srpna 1937 a na dobové pohlednici s pověstí o hradu z r. 1935

VOLNÉ LISTY DOBRŠSKÉ – Vydává Sdružení pro obnovu Dobrše jako občasník. Je zasílán všem členům SOD. Veřejnosti k dispozici zdarma. Nepodepsané příspěvky vyjadřují názor redakční rady. Obsah VLD je otevřený všem případným přispěvatelům. Redakční rada: Ivo Kraml a Radek Lunga.
E-mail: sod.dobrs@volny.cz; URL: www:volny.cz/sod.dobrs. Grafická úprava SLON.